

Tímár Máté

Amikor a szerelem véget ér...

(Jani János zeneszerző naplójából)

Jani János zeneszerző és előadóművész, akit 1949-ben, a Népi Kollégiumok felszámolásával egyidőben, s a Mindszenty-ügy sűréjében templomi bérorgonálásért, meg édesapja néhánnyal több holdjéért kiakolbólítottak a Zeneakadémiáról, hogy utána zongorahangolással és kocsmai klimpírozással keresse a kenyerét, a reszketéses korszak elmúltával is minden hajnalban tudat-tapogatózással ébredt. Úgy lebegett felfelé a néha gerincmenengető álmokkal színesített, máskor hadifogoly emlékekkel verejtékeztető tudatalattiság mélytengeréből, ahogy a valóságos világ bűvárai cselekszik. És mégis másképpen. Gondolat és emlékkép töredékek halcsodái, cápaszörnyetegei, százkarú polipjai, virág és korállkölteményei között, hogy azután nyújtózkodva ropogtassa enyhén meszesedő csontjait s boldogan állapíthassa meg: Nem vagy te már esztendők óta zongorahangoló. Jani Jani, se “fehér more”, akinek a “Nyár este volt, pacsirta szólt a fán”-ért jó sűrű, francstadti köpettel százast ragasztanak a homlokára. Évtizedek óta díjakkal babékoszorúzott, félvilágot bejárt “személyiség” vagy, olykor “pozitív példa”, “népéhez hű Kodály-tanítvány”, azaz kispolgáruul “kodikodály-kakaska”, két negyvenötös cipőben járó “eleven anakronizmus”, de így is, úgy is valaki. Vinné már az ördög gychennára azt a lidércnyomásos tegnapelőttöket (persze az izléstelen és veszélytelen hátraköpködések nélkül), s nyitna teret végre az álmainkban is ennek az emberszabású létezésnek, melyben még azok az oktalan ártalmak is a hasznunkra váltak. Némi lábszaga, ha nem mosta minden este, Mona Lisa-nak is lehetett, testi gázait az isteni Lolo se a Kent füstjével elegy eregeti ki az orrán, Transbihariában még mindig önmaguk-istene Nérócskák csaholnak; tapsikoljunk tehát a fenekünkkel, hogy szinte-szabadon surranhat ki rajta a huzat...

Csakhogy ilyenkor más tövű, eleven keserűség foglalja el a döglött kimérák helyét, és hogy előlök meneküljön, bosszúsan tesz-vesz a megürült lakásban, hogy belső gyötrelmeit a testi tevékenység helyi érzéstelenítésével zsongítsa el röpke öt-tíz percre legalább. Gondosan megágyal, feltekint a heverője fölötti képekre, tiborcábrázatú édesapjára, fejkendő édesanyjára, “válaszott fejedelmére”, Tamási Áronra, Márton Áron székely-püspökre, akihez “követségében” járt, s végezetül a Ferencesek-templomában lencsevégre kapott Kodály Zoltánra, a “tanár úrra”, s máris könnyebb a nehéz. Megelőzve a reggeli feredőzést, röpke kézmosás után megreggelizik, ne éhgyomorra gyűjtsa meg a legelső búzrudacskát. Aprólékos gonddal beretválkozik, fogat mos, sokáig áztatja hatvanasan is “kaszabíró” testét a habfürdős, langyos vízben s még a rádiót is üzembe helyezi, mondikáljon a beidegződött állomás-sorrend szerint. Budapest, Moszkva, London, Washington, München. Együttesen sem rángatják ki verten is szilárd alapállásából...

Ez a körülnyírt, istentenyéymi földdarab az én Hazám. Az adott körülmények között tisztességes, honszerető emberek vezetik, s ha én, a sorsa-ellenzőjével behatárolt látású átlagpolgár olykor másképpen is nézem a dolgok folyását – például a balkezes lakáspolitikát, a lógást, az ilf-petrovi újmilliomosokat, a torzonborz koravén ifjoncok kékdunás, szamizdatos ficánkolását, az emberi eszmények vaginamutogatással való helyettesítését a televízióban, és százegy más, nem is bocsánatos bűnök eltűrését -, a lehetséges valóság mérlegén mérve, ha az, ami van, nem is tölti színültig aszúborral ábrándjaim kelyhét, már elfogadhatónak minősíthető, mert nem égi angyalok, olykor a kutyaszarba is belehágó emberek vagyunk.

Így áztatja magát és dúdol. Rendszerint székely, csángó és alföldi pentaton népdalokat, hogy a fájdmát oldja velük. Majd lakásrendet kerekít, felöltözik, átlapozza a határidő-naplót s rangsorba sorakoztatja soros tennivalóit...

Postaadósságom nincsen. Nem várnak sehová. Az "Este a székelyeknél"-t - amivel holnapután a TV-ben szerepelek már annyira az ujjbegyeimben érzem, hogy a gyakorlás inkább ártana, mintsem a hasznomra lenne. Az ujj és fültorna pedig nélkülözhetetlen, és kihagyhatatlan s ebből következik, hogy komponálni kell. Hoppra venni valami témát...

De mit?

A belső zúrzavarból nehezen születik harmónia, sőt rapszódia sem. A langyos fájdmacs-kából sem, ha nem égbekiáltó fájdalom. Ordítató golgotajárás...

Jani János pedig, ez a hatvannégy éves, Szibériát-járt, börtönlakott, nagyranőtt muzsikuszíncsupa fájdalom...

Saskörmű vágyakozás elorzott fiai után, az elfarolt asszony bevallatlan hiánya, az öregségtől, a másodszori agyvérzéstől való félelem fonódnak kötelékké benne – melyre azonban élethite miatt még sem tudja felakasztani magát –, s felteheti a kávé, törülgethet, teremthet akkora rendet, amelyet a jutasi őrmesterek keze alatt, meg a börtönben ösztönébe parancsoltak, a zenei aláfestés mindezekhez mégis csak az üres lakás dobozában visszhangzó Emese nevének kimondatlan, belső csendülése. Mert az agya, a szíve habosra izzadva is munkanélküli marad. Vándorolhat a tekintete a képek, a könyvek, a tárgyi világ összegürcölt szívárványdarabkái között, gondolatai mindig ebbe a kikötőbe érnek...

Kiolvashatja édesapja, a bölcs, öreg Tiborc pipás portréjának mosolyából - melyet egy gyapotot természetien kitelepitett festőművész festett -, hogy: "Kancarúgásba még nem pusztult belé senki, fiam!" Az orra alá moroghatja édesanyja fényképére tekintve: "legalább Ő élhetne, a Lelkem, hogy jól meggyónhatnék neki!" Portalanítás közben előlapozhatja az Anna Karenina Németh László magyarította kötetéből: "S ahol a szeretet végetér, ott kezdődik a gyűlölet..." Ez sem orvosság, tízperces Demalgon csupán. Ahogy Aszpirin az ismeretlen forrású - talán Tagore-tól származó - aforizma is: "Az ember akkor érzi, hogy él, ha valamije nagyon fáj." Néki a teljes létezés, de az levezethetetlenül! A szeretete nem kell, gyűlölni képtelen s ezen még a keményen büntetett zongorabillentyűk sem segítenek:

Kit virágot rózsám adott, alig nyitot elhervadott, jaj,

Ennek csak egy asszony oka, verje meg az egék ura,

Jaj-ja-ja-ja-ja-jaj!

De ne verje mégsem! Büntesse inkább hiányérzettel, önemészto magánnyal, kísértő hímek alávalóságával (azzal talán még sem!), s az elárult emlékekkel...

Haszontalan zongora, úgy látszik te sem leszel a patikaszerem máma...

Végigdül a heverőn, tekintetével a mennyezetet fúrja, s időmulatásból, ahogy a börtönben

is, számol egytől-százig, hátha elszenderedne újra. Ez se megy. Ötezemél abba is hagyja...

S jön a legkegyetlenebb, a másnak kívánt kiméra. Az emlékezés...

Hatvankettőben Kodály tanár úr – aki kiiktatása alatt sem zárta ki kedvenc tanítványainak lelki hadrendjéből –, Erdélybe küldte. Kapcsolatteremtő megbizatással néhány zeneszerzőhöz, népdalgyűjtőhöz, egyetlen kérésért száz lehetőséggel fizetve ezzel. S amikor az indulás előtt búcsúisztelegését tette nála, az ajtóból ezzel szólította vissza:

– Ha szabadon mozoghat, menjen el Gyulafehérvárra, Márton Áron püspök atyához is, ezzel a néhány soros névjeggyemmel. Ő majd eligazítja, a gyűjtőútjához biztosítja a falusi tisztelendők segítségét is. Felszaladhat, itt, Budapesten, a jóbarátjához, Tamási Áron íróhoz is, hátha tőle is üzenetet vihet. Csak azt ne mondja neki, hogy én küldtem – s itt elmosolyintotta magát –, mert akkor megorrint. Minden találkozásunkkor megkérdem tőle, hányadik feleségét fogyasztja, amire azonnal sürgős teendője akad...

A tanár úr szükséztelenségéhez viszonyítva ez már bőbeszédűségként hatott, de bőséges aranyfedezet állott mögötte. A Kodály és Tamási névjegy megnyitott előtte minden ajtót és szívet. A hosszú börtönbüntetés után háziőrizetes egyházi papjai, hites helyei sok-magnó-szalagnyi felgyűjtetlen balladával, penteton-csodával gazdagították, az Írástudó barátai, tisztelői pedig már nevének említésére tárták az ajtót, terítették az asztalt. Zenészekét, írókét, festőket, a székelység minden rendű-rangú kinevezetlen minisztereit. Nem csoda hát, ha úgy odakapott arra a száz-baj-látogatta földre, mintha félszívével ideszülte volna a viharsarki táj. S ezután már hívta-küldte a honvágy, hazulról – haza! Megbízásokkal vagy nélkülük, de mindenkor szolgálatban térült-fordult s végezetül a legbarnább bőrű oltyán vasutas, granicsér is "szalut"-tal köszöntötte már. És az onnan való kottás utipoggyász fellabdázta képességének zenitjére. Nevet szerzett, "felírták a táblára", és a kibontakozás letörölte homlokáról a ráncokat, sőt olykor reméltette is...

És ekkor, talán tizedik zárandokútján festőbarátja, Szucsugán Szavér marosvári lakásán megismerkedett Emesével, a szinte-kész énektanárral, hogy végső férfi-menedékének érezhesse a sok alkalmi kalózzrejtekhely után. Természetes volt ez a nádkarcsú leány, harmonikus, akár a szálfenyők zúgása, tiszta, mint a pisztrángtermő patakok, nem magamutogató ösztönсалétek – pestimódra.

Jani János hazaérkezése után Ő jelentkezett először, s át is lépte a számukra tilalmas gránicot, hogy esztendőre húszra kerekedjen annak a viszonzásaképp, esztendőre-másfélre pedig hites asszonyaként telepedjen által. Eleven bölcsőjeként a legelső – talán a sok hivatalos herce-hurca következtében –, holtan született gyermeküknek...

Semmit sem ad ingyen a sors, de azt, amit jogtalan elvesz visszapótolja később. Az esztendő két fiúcska követte egymást. Ábel és Mózes, eleven aranybilincsek, s ki tehet arról, hogy megtartani az arany is puhafémnek bizonyul?! Hogy a hareos székely ősök fiú-leány-jogú ivadéka, kitépve a mostoha hazai földből a talmi fényű világváros lelki csapdájába esik? Hány tönkrement életű nőismerős, valódi, vagy álbarátnő, mindenki csordajárásának fülbesugdosása, dolláros butikok szívárványlása, kívülről Lord, derékon alul ember-bika izgató bókokat bömbölése csáboskodhatta körül addig, míg megkevesellette azt, akiért a hivatalos tilalmak, a szülői lebeszélések, és a józan ész több évtizedes karkülönbségének máglyarakását, a szentiván-napi száz tú hosszát ugrotta át?

Egyik napról a másira kicsi lett, szürke, és méltatlan a verejtékkel szerzett fecskéfészek. Kakofónia a hiestárs azelőtt észre sem vett horkolása. Undorító lumpság a legtöbbször barát-

ságból, vagy munkaszerzésből lekortyintott pohár ser, s krajcáros smucigság a háromszor hét szűk esztendő alatt párjába ivódott ésszerű takarékoság. S mire a szerelmében valósággra-vak Jani János "dalos pacsirtájából" sikeres népdalénekest, kórusvezetőt sugalmazott, csángóföldi gyűjtőutakra kísérte – s titokban útnak indította a népművészség felé is –, már többre becsülte a Trabantját, titokzatos bandákba keveredett, akik a dinamittal játszanak. Egy akna: Dunakiliti! Ha nincs más, hát drága a petrezselyem! "S ezeknek dolgozni?!" "S Te, aki éppen 56-ban...?" S az ámenjüket a tizenegyesztendő Ábelkával mondatta ki. "A te őseid meztlábos parasztek voltak, míg az én nemzetségem két falut birtokolt!

S jöttek az elmaradások, a fiúcskákval való kirándulások s a gyermekszájvisszhang: "Azt mondta édesanyám, hogy Daruszörű Cula Matyi bácsi olyan, mint egy bölömbikahangú táltos..." "Madarász Péter bácsi, a kötőfékfonó sajnál, mert eladtad magad..." "Balgha Misa bácsi, a mocsárvédő, árulónak mondott..." "Bodori Andris bácsi szerint kiestél az irodalomból!" S jött a kákán csomótkeresés, a "vén meszes állat", a "rohadt, büdös paraszt", s ő a valaha dózsai hitvallású Tiborc túrte, meginogva olykor a pohár fenekére nézve, hátha onnan csillan elő a remény.

Míg a szépelemlekezetű anyósa élt, minden szétficánkoláskor "összebeszélte" őket, hanem amikor a könnyezett emlékek birodalmába költözött (a Requiemjével még adós vagy, Jani Jani!) menten gólyalábra magosodott a gonosz.

Úgy jött, a kertek alól, mint a tyűkbetyár róka. Céltartó szívóssággal munkálkodott, akár fában a szú. A "függetlenségvágy" ábrándjába kábult asszony elveszített minden féket. Előbb agyvérzéssel a kórházba úzte, gyógyulása után a tettelegesséig vadította, hogy azután kijátsz-hassa utolsó aduját, az orvosi látetet: "Ha nem egyezel bele a kölcsönös elhidegülés alapján, közös megegyezéssel elhatározott válásba, az okok feltárása nélkül – lám, egész jogtudorrá bölesítették a jóakarói –, akkor lerántom az asztalról az abroszt! Elveszem a fiaidat, kiűzlek a lakásból, s még a gatyát is lehúzzom rólad!"

A zöldszalugáteres hamistanúk, az ilyen etikájú tanácsadók: "Odatartom, azután kimosom, és kész, mibe kerül az nekem? – elől menekülni kell Odüsszeusz!" "Legyen! – mondta ki végül -, ha legalább hetente láthatom a Fiúcskakat!" – S lón! De utána sem kopogtatott a béke. Majd másféléves pokoljárás a lakáscsere gychennatüzében, lókupecalkudozás. Másfél évig egy kot-tafejet sem vetett papírra, a haloványuló előadórutinjából élt. Majd odadobta egyetlen vagyon-káját, a tündérvölgyi kertjét, melyet fiai, unokái alá otthonná szánt, oda az első kínálkozóznak: Vegyen az ára jelentékeny hányadából magának lakást a függetlenséget akaró. Ő pedig marad-hasson békében. Önmaga Szaharájának csősze. Hétvégi atya, 40 százalékos férfi, aki a sors rozsdás símpárján újraindítani kényszerül hatévtizedes, kazánköves életmozdonyát, hátha a belső békesség oázisára lelne...

Kollégiumos diákvárosának prédikátora, a méltóbb megemlékezésre érdemes Tildy Zoltán gyakran idézte negyvennél is több esztendőknél előtte:

"Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javokra van, mint akik az ő végzése szerint hivatalosak." (Pál: Rómaiaknak: 1.8,28.)

S mintha az ő janijánosi jelene is a mondottakat igazolná...

Három hónapja vágta ketté a kenyeret. Azóta újrendezte a viharcibálta fészket, szívében harmóniává fájdul a magány, a közelebbhez távolság pedig a Fiaival való együttlét pirosbetűs ünnepeivel ajándékozza meg, melybe úgy belésűrűsödnek a várakozás ádventjének bójtősnap-jai, ahogy az oldatba lógatott cérnaszálra reákrisztályosodik a cukor, vagy a só. Az apró kis nő

csukamarásokat már számba sem veszi. Mert a nősténybosszúvágó - kibékíthetetlen. Karmai között a közösvérű gyermekek is faltörő kosokká lehetnek: – *Ha öt percet késeel velük, a jövő héten el sem viheted őket. Velem ne vitázz, nem vagyok én Népfront, kidoblak, mint a macskát szarni!* – S elúzheti a saját tehetetlensége, búcsúvétlen, legközelebb a "nagyfia" cirógatja meg állítólagos "kormánypártiságáért". Bár azon eltöpreng, hogy: "Ne köpjünk abba a tálba Gyermekem, amelyikből eszünk!"

Nicsevó! – legyint a csendreparancsoló szóra, ahogy négy esztendeig Szibéria mezsgyéjén tanulta. – Nem leszek most már Doktor Zsivágó, aki vétlen pusztul el a két front között!

Sőt, Tolsztoj sem igazolódhat: "S ahol a szeretet véget ér, ott kezdődik a gyűlölet." – Nem szabad igazolódnia!

A lepergett esztendőknék legalább az első felét, a beteljesedésért való küzdelem nemességét a két Fiú-utód aranyfedezetét becsüljük meg egymásban. Azt, ami szép volt, csúnyává a gyűlölet sem teheti. Belénk ivódott az, akár a gyümölcsbe az anyaföld sója, a nap fénye, az áldásos eső éltető csodanedve...

Így gyözködte esetségét s érezte, amint zsondul dallammá. – Csak az az indító akkord belső visszhangzása hiányzott még, hogy áradására találhasson...

Felnyúlt a feje fölötti könyvespolcra, kedvencei közé, találomra leemelte Juhász Gyula Összes verseit, mely magától tárult a 775. oldalon s mindjárt tudta, hogy énekesére talált a dal:

Mert benne élsz te minden félrecsúszott
Nyakkendőmben és elvétett szavamban
És minden eltévesztett köszönésben
És minden összetépett levelemben
És egész elhibázott életemben
Élsz és uralkodol örökkön, Amen.

Felkelt, szesszel frissítette arcát, tarkóját, Sophiane-t puhított, reágyújtott, odasétált a zongorához, és szinte véglegessé rögtönözte a feledhetetlen búcsúszavak melódiáját, hogy a szív-facsaró válás koporsójává s a tovatúnt szerelem anyagszányaivá nemesüljön...

[Faint handwritten signature or text]

[Faint handwritten text]

[Faint title or subtitle]

[Faint main body of text, possibly an introduction or abstract]

[Faint text line]

[Faint text column on the left side of the page]

[Faint text line]

[Faint text column on the right side of the page]